

M.O. (Max) van Amstel – 3874168

Bachelorscriptie (NE3VD11017) – 7,5 ECTS

Bij prof. dr. J. M. van Koppen en tweede lezer prof. dr. N. Corver

16 augustus 2018

Nederlandse adjectieven

Direct en Indirect versus Attributief en Predicatief

Samenvatting

In dit onderzoek wordt gekeken of de structuur van het Nederlandse adjectief overeenkomt of een uitzondering is op Cinque (2010), die claimt met zijn NP-raising-theorie de structuur van alle Romaanse en Germaanse adjectieven te kunnen verklaren.

Cinque (2010) vraagt zich af welke parameters de verschillen in oppervlaktestructuur van Germaanse en Romaanse adjectieven bepalen, ervan uitgaande dat de dieptestructuur in beide taalfamilies hetzelfde is. Hij neemt het syntactische onderscheid tussen ‘directe’ en ‘indirecte’ adjectieven van Sproat en Shih (1988) over en voegt daar semantische kenmerken aan toe. Directe adjectieven zijn non-restrictief en indirecte zijn restrictief. Volgens Cinque (2010) is de dieptestructuur van beide taalfamilies: ‘Indirect-Direct-Nomen’. In Germaanse talen schuift de NP, inclusief alle directe adjectieven, optioneel langs het indirecte adjectief, waardoor die laatste ook postnominaal voor kan komen. De pre- en postnominale indirecte adjectieven, waarvan Cinque (2010) zegt dat ze predicatief en restrictief zijn, vormen dus één syntactische groep.

De theorie van Cinque (2010) claimt de juiste voorspellingen te doen voor alle Germaanse en Romaanse talen, maar geldt dat ook voor het Nederlands? Broekhuis (2013) analyseert het Nederlandse adjectivale patroon anders. Hij noemt alle preminale adjectieven attributief en voornamelijk restrictief en alle postnominale adjectieven predicatief en voornamelijk non-restrictief.

Beide theorieën worden in dit onderzoek behandeld en vervolgens worden de verschillen geanalyseerd. Het semantische patroon van het Nederlandse adjectief blijkt niet anders te zijn dan Cinque (2010) zegt. Dat kan geconstateerd worden nadat duidelijk wordt dat de attributieve adjectieven zowel restrictief als non-restrictief kunnen zijn en de drie typen postnominale adjectieven met een non-restrictieve interpretatie (complementair, supplementair en de uitbreidende appositie) niet bij de DP blijken te horen. Broekhuis (2013) voert verschillende argumenten aan tegen een uniforme analyse van de syntaxis van pre- en postnominale restrictieve adjectieven. Die worden in de analyse van dit onderzoek allemaal weerlegd, behalve één: De postnominale restrictieve adjectieven zijn alleen acceptabel als ze zwaar genoeg zijn en dat geldt niet voor de preminale variant. Het is niet duidelijk waarom deze restricties anders zijn. Met deze kanttekening in het achterhoofd, waar meer onderzoek naar gedaan zou kunnen worden, is de conclusie van dit onderzoek toch dat het Nederlandse adjectief geen uitzondering is op de theorie van Cinque (2010).

Inhoud

1. Introductie	4
2. Wetenschappelijk kader	5
2.1. N-Raising	5
2.2. De sequenties van directe en indirecte adjectieven	6
2.3. De semantiek van directe en indirecte adjectieven	8
2.4. De syntaxis van directe en indirecte adjectieven	10
2.5. Van N-raising naar NP-Raising.....	12
2.6. Beweging 1: NP-raising langs directe adjectieven.....	12
2.7. Beweging 2: NP-raising langs indirecte adjectieven.....	14
3. Onderzoeksvragen	15
4. Het Nederlandse adjectivale patroon volgens Broekhuis (2013)	17
4.1. Definities van attributieve en predicatieve adjectieven.....	17
4.2. Het Nederlandse prenominale patroon.....	18
4.3. Het Nederlandse postnominale patroon	19
4.4. Broekhuis over de syntaxis van attributieve adjectieven en apposities	21
5. Cinque (2010) en Broekhuis (2013) vergeleken.....	21
6. Analyse: Het semantische patroon van het Nederlandse adjectief.....	22
6.1. Complementaire en supplementaire adjectieven zijn geen onderdeel van de NP.....	23
6.2. Uitbreidende apposities zijn geen onderdeel van de matrixzin.....	23
6.3. Deelvraag 1: Het semantische patroon van het Nederlandse adjectief	24
7. Analyse: De gemeenschappelijke syntaxis van restrictieve adjectieven	25
7.1. Verschillende restricties op het gebruik	25
7.2. Inflectie.....	25
7.3. Het modifieren van pronomina en eigen namen.....	27
7.4. Semantisch onderscheid	28
7.5. Deelvraag 2: De uniforme syntactische analyse van restrictieve adjectieven.....	29
8. Conclusie.....	29
9. Bibliografie	31

1. Introductie

In 1993 analyseert Cinque de structuur van Germaanse en Romaanse pre- en postnominale adjectieven. Zijn uitgangspunt is daarbij dat de dieptestructuur van de twee nauw verwante taalfamilies hetzelfde moet zijn. Hij beschrijft een N-raising-theorie die de positie van het Romaanse postnominale adjectief moet verklaren. Op dat moment ziet hij echter nog niet dat zijn theorie de spiegelbeeldvolgorde van Romaanse postnominale adjectieven niet juist voorspelt. In 2010 verbetert Cinque zijn analyse. Eerst adopteert hij de theorie van Sproat en Shih (1988), waarin structurele verschillen tussen directe en indirecte adjectieven worden beschreven, daarna voegt hij semantische kenmerken aan die groepen adjectieven toe, om ten slotte met een NP-raising-theorie zowel de Romaanse als de Germaanse oppervlaktestructuur te verklaren vanuit dezelfde dieptestructuur.

Bij het opstellen van zijn theorie doet Cinque (2010) een aantal claims over de syntaxis van adjectieven. Directe adjectieven worden binnen een functionele projectie van de NP gegenereerd, terwijl indirecte adjectieven predicaten zijn van gereduceerde relatieve bijzinnen. Daarnaast zegt hij dat de twee typen adjectieven in alle Germaanse talen in dezelfde volgorde staan: 'Indirect-Direct-Nomen-Indirect'. Dat zou dus ook voor het Nederlands gelden.

Broekhuis (2013) beschrijft de syntaxis van het Nederlandse adjectief. Hij gebruikt de termen 'direct' en 'indirect' niet, maar noemt alle prenominale adjectieven attributief en alle postnominale adjectieven predicatief. Cinque (2010: 33) noemt zijn directe adjectieven ook wel attributief en de overeenkomst tussen de predicatieve adjectieven van Broekhuis (2013) en de indirecte van Cinque (2010) lijkt evident, omdat volgens hem indirecte adjectieven predicaten zijn. Het zou dus om dezelfde groepen adjectieven gaan, in ieder geval volgens Cinque (2010). Mocht dat zo zijn, dan lopen we hier tegen een probleem aan, want dan klopt één van de twee theorieën niet. Als Cinque (2010) gelijk heeft, dan moeten we aannemen dat een deel van de Nederlandse prenominale adjectieven predicatief is. Als Broekhuis (2013) gelijk heeft, dan strookt het Nederlandse patroon niet met de theorie van Cinque (2010) en moet diens theorie herzien worden.

Als fundering voor zijn theorie gebruikt Cinque (2010) patronen uit het Italiaans en het Engels. Dat is een smalle basis voor uitspraken die voor de Romaanse en Germaanse taalfamilies als geheel moeten gelden. In dit onderzoek wordt de theorie van Cinque (2010) onderzocht door te kijken of de theorie de juiste patronen voorspelt voor het Nederlands.

zin (2): ‘*Giovane promessa*’ staat binnen de scope van het postnominale ‘*sicura*’ (Cinque, 2010: 4).

- (2) E’ una giovane promessa sicura [Italiaans]
Hij-is een jonge belofte zekere
‘Hij is een zekere jonge belofte.’ Bedoeld: ‘Hij is zeker een jonge belofte.’

Om de nieuwe NP-raising-theorie te kunnen begrijpen, volgt nu eerst het verschil tussen directe en indirecte adjectieven, zoals dat omschreven is door Sproat en Shih (1988).

2.2. De sequenties van directe en indirecte adjectieven

Bij hun onderzoek naar adjectieven in het Engels en het Mandarijn komen Sproat en Shih (1988) tot de conclusie dat er twee typen adjectieven zijn met verschillende syntactische en semantische eigenschappen en ze noemen die directe en indirecte adjectieven. De meeste adjectieven kunnen op beide manieren gebruikt worden.

In het Mandarijn zijn de volgende drie oppervlakteverschillen waarneembaar:

1. Directe adjectieven zijn suffixloos, terwijl indirecte gemarkeerd worden met ‘-de’.
2. Directe adjectieven staan onderling in een vaste volgorde en indirecte niet.
3. Directe adjectieven staan dichterbij het nomen dan indirecte adjectieven.

De voorbeelden in (3) illustreren de eerste twee verschillen. Bij de suffixloze (directe) adjectieven in (3a) en (3a’) is de volgorde van belang, terwijl dat bij de suffixdragende (indirecte) adjectieven in (3b) en (3b’) niet het geval is (Sproat & Shih, 1988: 465-466).

- (3) a xiao lu hua-ping [Mandarijn]
kleine groene vaas
a’ *lu xiao hua-ping
groene kleine vaas
b xiao-de lu-de hua-ping
kleine groene vaas
b’ lu-de xiao-de hua-ping
groene kleine vaas

Dat directe adjectieven dichterbij het nomen staan dan indirecte is te zien in (4) (Sproat & Shih, 1988: 476). De sequentie waarbij het indirecte adjectief voor het directe staat, is niet acceptabel.

- (4) a **jei-ben xiao hei-de shu* [Mandarijn]
 dit-CL kleine zwarte boek
 ‘Dit kleine zwarte boek’
- b *jei-ben hei-de xiao shu*
 dit-CL zwarte kleine boek
 ‘Dit zwarte kleine boek.’

Sproat en Shih (1988) vergelijken de Mandarijnse adjectieven met die in andere talen en komen tot de conclusie dat er een cross-linguïstisch patroon is. Hoewel alleen Mandarijnse adjectieven gemarkeerd worden, is er in alle talen een groep die dicht bij het nomen staat en onderling een vaste volgorde heeft en is er in alle talen een groep die verder van het nomen af staat en die volgorde niet kent. In (5) staan voorbeelden van talen met prenominale adjectieven en hun standaardvolgorde² (Sproat & Shih, 1988: 479-480). Steeds is die volgorde hetzelfde.

(5)		Grootte	Kleur	Nomen
a	Engels	big	red	ball
		grote	rode	bal
b	Japans	ookina	akai	inu
		grote	rode	hond
c	Grieks	meyali	kokkini	balla
		grote	rode	bal

Volgens Sproat en Shih (1988: 467-470) wordt de volgorde bepaald door de mate waarin je het directe adjectief moet vergelijken met een bepaalde standaard om tot een betekenis te komen. Ze noemen dit de mate van *apparentness*³. Als een adjectief weinig vergelijk nodig heeft, is het *apparent* en staat het dicht bij het nomen. Om van een nomen te kunnen zeggen dat het ‘groot’ is, zal je het moeten vergelijken met een referentiegroep, terwijl dat met ‘rood’ in mindere mate het geval is⁴. De ongemarkeerde volgorde van directe adjectieven is als volgt:

² Deze standaardvolgorde geldt alleen binnen een neutrale context. Als er in een context van ‘grote ballen’ één rood exemplaar is, dan kun je wel spreken van een ‘rode grote bal’. Volgens Cinque (2010) is ‘rode’ in dit voorbeeld een indirect adjectief, omdat het restrictief wordt gebruikt. Daarover meer in paragraaf 2.3, die de semantiek behandelt.

³ In navolging van Aristoteles (Categories, chapter 6) wordt dit kenmerk van adjectieven ook wel omschreven als ‘*absoluteness*’ versus ‘*relativeness*’.

⁴ Het verschil in *apparentness* is niet altijd even duidelijk. Wanneer twee adjectieven ongeveer even *apparent* zijn, dan blijkt ook de volgorde minder vast te zijn. Andere factoren gaan dan een rol spelen, zoals hoe zwaar of hoe lang een adjectief is.

QUALITY>SIZE>SHAPE>COLOR>PROVENANCE>Nomen

De volgorde loopt niet van links naar rechts. Het gaat om een positie die dichterbij of verder weg kan zijn van het nomen. Dat is te zien aan talen met postnominale adjectieven, waarbij de adjectieven in een gespiegelde volgorde staan. In (6) zien we die volgorde (Sproat & Shih, 1988: 482-484).

(6)		Nomen	Kleur	Grootte
a	Thai	maa hond	dam zwarte	yai grote
b	Mokilees	pwo:la bal	wa:ssa rode	siksikko kleine

De Romaanse talen, die zowel pre- als postnominale adjectieven hebben, zijn geen uitzondering. De adjectieven staan in dezelfde volgorde als de talen met postnominale adjectieven, alleen heeft er N(P)-raising plaatsgevonden. De voorbeelden in (7) illustreren dat (Cinque, 1993: 29).

(7)		Kwaliteit	Grootte	Nomen	Kleur
a	Frans	joli mooie	gros grote	ballon bal	rouge rode
b	Italiaans	bella mooie	grande grote	palla bal	rossa rode

2.3. De semantiek van directe en indirecte adjectieven

Bij zijn onderzoek naar Germaanse en Romaanse adjectieven neemt Cinque (2010) het onderscheid tussen directe en indirecte adjectieven over van Sproat en Shih (1988) en hij voegt daar semantische verschillen aan toe. Hij beschrijft een serie oppositionele interpretaties van directe en indirecte adjectieven:

Indirect		Direct
• Restrictive	vs.	Non-restrictive
• Stage-level	vs.	Individual-level
• Intersective	vs.	Non-intersective
• Implicit relative clause	vs.	Modal reading
• Relative (to a comparison class)	vs.	Absolute

- Comparative reading of superlatives vs. Absolute reading
- Non-specificity inducing vs. Specificity inducing
- Epistemic reading of ‘*unknown*’ vs. Evaluative reading
- Discourse anaphoric reading of ‘*different*’ vs. NP-dependent reading

Volgens Cinque (2010) zijn de Engelse prenominale adjectieven ambigu, terwijl de postnominale altijd de interpretatie van de indirecte adjectieven in het rechter rijtje hebben. Italiaanse prenominale adjectieven hebben altijd de interpretatie van de directe adjectieven in het linker rijtje, terwijl de postnominale ambigu zijn. Cinque (2010: 6-17) behandelt iedere tegenstelling uitgebreid, zowel in het Engels als in het Italiaans, inclusief voorbeeldzinnen. Ter illustratie worden hieronder de Engelse (non)restrictieve en (non)intersectieve adjectieven uitgelegd.

Bij een restrictieve lezing modificeert het adjectief een subset van een geheel en bij een non-restrictieve lezing wordt er een eigenschap van het geheel benoemd. In zin (8a) is te zien dat het prenominale adjectief ambigu is, terwijl het postnominale adjectief in (8b) alleen restrictief kan zijn (Cinque, 2010: 7-8).

- (8) a All of his **unsuitable acts** were condemned. [Engels]
 Al zijn ongepaste acts werden afgekeurd
 ‘Alleen zijn ongepaste acts werden afgekeurd.’ (*restrictief*)
 ‘Al zijn acts werden afgekeurd; ze waren omgepast.’ (*non-restrictief*)
- b Every **word unsuitable** was deleted.
 Ieder woord ongepast werd verwijderd
 ‘Alleen de ongepaste woorden werden verwijderd.’ (*restrictief*)
 *‘Alle woorden werden verwijderd; ze waren omgepast.’ (*non-restrictief*)

Een adjectief is intersectief als het een nieuwe set beschrijft, waarbij de denotatie van die set niet afhankelijk is van het nomen. In (9) staan voorbeelden. Wederom is het Engelse prenominale adjectief ambigu en het postnominale specifiek (Cinque, 2010: 9-10).

- (9) a Olga is a more **beautiful dancer** than her instructor. [Engels]
 Olga is een meer mooie danseres dan haar instructrice.
 ‘Olga is een danseres en een mooier persoon.’ (*intersectief*)
 ‘Olga danst mooier dan haar instructrice.’ (*non-intersectief*)

- b Olga is a **dancer more beautiful** than her instructor.
 Olga is een danseres meer mooi dan haar instructrice.
 ‘Olga is een danseres en een mooier persoon’ (*intersectief*)
 *‘Olga danst mooier dan haar instructrice.’ (*non-intersectief*)

Als de Engelse prenominale en de Italiaanse postnominale adjectieven ambigu zijn, dan kunnen daar kennelijk zowel directe als indirecte adjectieven gebruikt worden, zo redeneert Cinque (2010: 19-22). De zinnen in (10) laten zien dat die hypothese voor het Engels klopt, omdat beide typen kunnen worden gebruikt. We zien ook dat de door Sproat en Shih (1988) gevonden volgorde wordt bevestigd: het directe adjectief staat dichterbij het nomen dan het indirecte.

- (10) a His most **unsuitable unsuitable acts**. [Engels]
 ‘Zijn meest ongepaste ongepaste acts.’
Restrictief > non-restrictief > nomen
- b She is a **beautiful beautiful dancer**.
 ‘Zij is een mooie mooie danseres.’
Intersectief > non-intersectief > nomen

2.4. De syntaxis van directe en indirecte adjectieven

Het Mandarijnse *-de*-suffix vormt een aanwijzing voor de syntactische bron van het indirecte adjectief. Relatieve bijzinnen worden namelijk met hetzelfde suffix gemarkeerd. Daarom veronderstellen Sproat en Shih (1988) dat indirecte adjectieven predicaten zijn van gereduceerde relatieve bijzinnen⁵. Naast het dragen van het suffix is er nog een tweede aanwijzing voor deze syntactische herkomst. Adjectieven die niet in predicatpositie voor kunnen komen, kunnen ook geen suffix dragen. In zin (11a) zien we dat het adjectief ‘*qian*’ (vorige) niet als predicat gebruikt kan worden en in (11c) dat het ook geen suffix kan dragen (Sproat & Shih, 1988: 476-477).

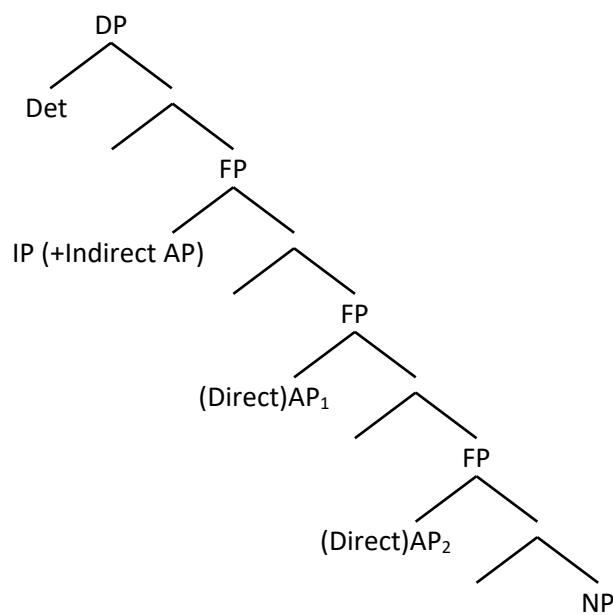
- (11) a **jei-ge zongtang qian* [Mandarijn]
 Dit-CL president vorige
 *‘Dit is de president vorige.’

⁵ Indirecte adjectieven komen aan hun naam, doordat zij hun thematische rol uitdelen aan het subject PRO van de relatieve bijzin, dat op zijn beurt weer geïndexeerd is met het nomen. Vanwege deze indirecte vorm van identificatie, noemen Sproat en Shih (1988: 477) deze groep adjectieven ‘indirect’. De naam van de directe adjectieven komt van de directe modificatie van het adjectief aan het nomen.

- b Qian zontong
Vorige president.
- c *Qian-de zontong
Vorige president

Directe adjectieven staan zo dicht bij het nomen dat Sproat en Shih (1988) aannemen dat ze op een positie binnen de NP staan. De strikte volgorde van de adjectieven wijst erop dat ze in functionele projecties staan. Ze staan daar binnen een eigen adjectivale frase, waarbinnen ze ook een complement kunnen dragen. Dat het om adjectivale frasen gaat, is te zien aan de scope van het complement. Alleen het adjectief dat er direct rechts van staat, valt binnen de scope. In *'veel te hete sterke koffie'* heeft *'veel te'* alleen scope over *'hete'* en niet over *'sterke'*.

Samenvattend zijn directe adjectieven hoofden van frasen in diverse functionele projecties boven de NP en zijn indirecte adjectieven predicaten van gereduceerde relatieve bijzinnen.

Figuur 1: Vereenvoudigde boomstructuur met indirecte en directe AP's in projecties in het functionele domein van de NP.

2.5. Van N-raising naar NP-Raising

Aan de hand van Sproat en Shih (1988) en Cinque (2010) hebben we gezien welke posities de directe en indirecte adjectieven in het Germaans en Romaans aan de oppervlakte innemen:

- De Germaanse zijn prenominaal ambigu. Dat betekent dat er zowel indirecte als directe adjectieven voorkomen. De directe staan het dichtst bij het nomen. Postnominaal staan er alleen indirecte. De volgorde is dus: Indirect – Direct – Nomen – Indirect.
- De Romaanse zijn prenominaal direct en postnominaal ambigu. Ook hier staan de directe dichter bij het nomen dan de indirecte. Dus: Direct – Nomen – Direct – Indirect.

Cinque (2010) neemt aan dat Romaanse en Germaanse talen dezelfde dieptestructuur hebben. Met de N-raising-theorie van Cinque (1993) blijkt er echter geen dieptestructuur te vinden te zijn die de juiste oppervlaktestructuren voorspelt. Er zijn twee mogelijkheden die beide niet voldoen (Cinque, 2010: 22-24):

1. De dieptestructuur is gelijk aan de Germaanse oppervlaktestructuur: 'I-D-N-I'. Dat geeft problemen voor het Romaans, omdat het nomen dan weliswaar naar links kan schuiven zodat postnominaal de juiste volgorde verschijnt ('D-I'), maar prenominaal blijft dan het verkeerde type staan ('I' in plaats van 'D').
2. De dieptestructuur is 'D-I-N' of 'D-I-N-I', zodat de Romaanse oppervlaktestructuur te verklaren is door het nomen verplicht één positie links langs 'I' te schuiven en optioneel ook langs (een deel van de) 'D'('s). Dat levert de juiste oppervlaktesequentie op: 'D-N-D-I'. Deze dieptestructuur is echter voor het Germaans een probleem, omdat de analyse een omgekeerde positionering van de preminale adjectieven voorspelt ('D-I' in plaats van 'I-D').

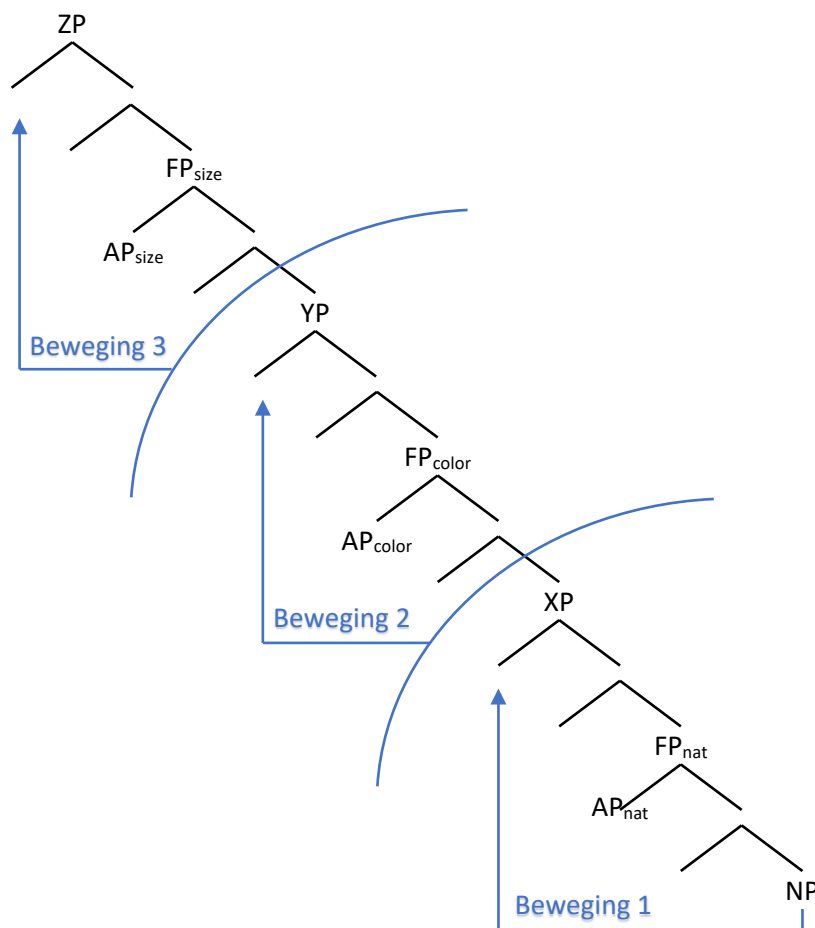
Er is dus geen analyse mogelijk die met N-movement de juiste voorspellingen doet voor de posities en interpretaties van Romaanse en Germaanse pre- en postnominale adjectieven. In plaats daarvan stelt Cinque (2010) een NP-raising-theorie voor, die niet uit één, maar uit twee bewegingen bestaat en op die manier wel de juiste voorspellingen doet.

2.6. Beweging 1: NP-raising langs directe adjectieven

Directe adjectieven staan in een vaste volgorde en zoals in (12a) en (12c) te zien is, kan die volgorde in talen met postnominale adjectieven het spiegelbeeld zijn van de volgorde in talen met preminale adjectieven (Cinque, 2010: 38).

- (12) a Engels, Chinees: $A_{size} > A_{color} > A_{nationality} > N$
 b Welsh, Iers: $N > A_{size} > A_{color} > A_{nationality}$
 c Indonesisch, Yoruba: $N > A_{nationality} > A_{color} > A_{size}$

N-raising kan het patroon in (12b) verklaren, maar niet dat van (12c), omdat het naar links schuiven van het nomen geen postnominaal spiegelbeeld oplevert. De oplossing ligt in de manier waarop het nomen langs de directe adjectieven schuift. Als we aannemen dat dit stapsgewijs kan gebeuren, waarbij na iedere beweging de al gepasseerde directe adjectieven worden meegenomen, krijgen we wel het juiste resultaat: een volgorde in spiegelbeeld. Bij deze beweging schuift niet alleen het nomen, maar een frase die het nomen bevat, inclusief eventueel ‘meeliftende’ adjectieven. In figuur 2 is de stapgewijze NP-raising schematisch weergegeven.

Figuur 2: Het nomen beweegt stapsgewijs langs de directe adjectieven en neemt daarbij de reeds gepasseerde adjectieven mee, waardoor de spiegelbeeldvolgorde ontstaat.

In paragraaf 2.1 is al een voorbeeld gegeven waaruit blijkt dat alleen N-raising niet kan verklaren waarom Romaanse prenominale adjectieven binnen de scope van postnominale adjectieven kunnen vallen. In (2), nu herhaald als (13), is te zien dat ‘*Giovane promessa*’ binnen de scope van het postnominale ‘*sicura*’ staat.

- (13) E’ una giovane promessa sicura [Italiaans]
Hij-is een jonge belofte zekere
‘Hij is een zekere jonge belofte.’ Bedoeld: ‘Hij is zeker een jonge belofte.’

De nieuwe theorie van Cinque (2010) heeft wel een verklaring. In de dieptestructuur stond ‘*sicura*’ voor ‘*giovane promessa*’, maar het adjectief is in de oppervlaktestructuur links gepasseerd door de NP ‘*giovane promessa*’. Merk op dat het adjectief ‘*giovane*’ daarentegen niet door het nomen ‘*promessa*’ is gepasseerd. Volgens Cinque (2010) staan sommige directe adjectieven zo hoog in de reeks functionele projecties dat ze niet door het nomen gepasseerd worden en dus prenominaal blijven. Zo komen Romaanse talen aan pre- en postnominale directe adjectieven.

2.7. Beweging 2: NP-raising langs indirecte adjectieven.

In Germaanse talen zijn er twee posities voor adjectieven met een restrictieve, intersectieve of stage-level (etc.) interpretatie, namelijk prenominaal en postnominaal. Juist vanwege de overeenkomst in semantiek neemt Cinque (2010) aan dat het hier om één groep gaat: indirecte adjectieven. In Romaanse talen zijn indirecte adjectieven altijd postnominaal en daar staan ze op een positie achter de directe adjectieven.

Wederom kan een NP-raising-theorie de oppervlakteverschijnselen verklaren. Cinque (2010) neemt aan dat de prenominaal positie van indirecte adjectieven de dieptepositie is. Als de NP met alle ‘meeliftende’ directe adjectieven links langs de indirecte adjectieven schuift⁶, komen de indirecte adjectieven op een postnominale positie terecht. In Germaanse talen is die beweging optioneel, zodat er zowel prenominaal als postnominale indirecte adjectieven zijn. In Romaanse talen is de beweging verplicht, zodat alle prenominaal adjectieven direct zijn.

⁶ Cinque (2010: 26) gebruikt niet veel woorden om uit te leggen wat de trigger is voor NP-movement langs indirecte adjectieven. Hij noemt alleen Kayne (1999, 2000 en 2005b), die zegt dat de complementizer van de gereduceerde relatieve bijzin de NP aantrekt. Voor dit onderzoek gaat het te ver om daar in detail op in te gaan.

Alle genoemde conclusies van Cinque (2010) worden hieronder nogmaals opgesomd.

Directe en indirecte adjectieven volgens Cinque (2010)

- De structuur van adjectieven is in Germaanse talen: Indirect – Direct – Nomen – Indirect.
- De structuur van adjectieven is in Romaanse talen: Direct – Nomen – Direct – Indirect.
- De dieptestructuur is in beide taalfamilies: Indirect – Direct – Nomen.
 - In Romaanse talen schuift de NP links langs een deel van de directe adjectieven.
 - De NP, inclusief alle directe adjectieven, schuift vervolgens links langs de indirecte adjectieven. Die beweging is in Romaanse talen verplicht en in Germaanse optioneel.

Directe adjectieven:

- Zijn hoofden van frasen in het functionele domein van de NP.
- Staan onderling in een vaste volgorde, waarbij de adjectieven die het meest *apparent* (of absoluut) zijn, dichter bij het nomen staan dan degene die minder *apparent* (of relatief) zijn.
- Hebben als interpretatie: non-restrictief, non-intersectief, individual-level, etc.

Indirecte adjectieven:

- Zijn predicaten van gereduceerde relatieve bijzinnen.
- Kennen onderling geen vaste volgorde.
- Hebben als interpretatie: restrictief, intersectief, stage-level, etc.

3. Onderzoeksvragen

Cinque (2010) verklaart met één theorie het adjectiefpatroon van alle Romaanse en Germaanse talen en dat universele karakter heeft een bepaalde schoonheid. Voorwaarde is wel dat de theorie inderdaad voor alle talen de juiste voorspellingen doet. Cinque heeft zijn theorie echter aan de hand van slechts twee talen opgesteld, het Engels en het Italiaans. Dat is een smalle basis. Het Nederlands geeft aanleiding om vraagtekens bij Cinque's theorie te zetten.

Broekhuis (2013) analyseert het Nederlandse adjectief. Hij noemt alle postnominale adjectieven predicatief, net zoals Cinque doet, maar volgens hem worden ze in de meeste gevallen non-restrictief gebruikt. Alle prenominale adjectieven worden door Broekhuis attributief genoemd, terwijl Cinque ze onderverdeelt in directe en indirecte, waarbij de indirecte predicatief zouden zijn. Er is dus een aantal verschillen.

Moeten we aannemen dat een deel van de Nederlandse prenominale adjectieven predicatief is, zoals Cinque zegt, of is dat niet het geval en strookt het Nederlandse patroon niet met de

voorspellingen van de theorie van Cinque? Heeft Broekhuis gelijk als hij de Nederlandse postnominale adjectieven zowel restrictief als non-restrictief noemt en wat betekent dat voor de theorie van Cinque? Reden genoeg om de theorie van Cinque naast het Nederlandse patroon te leggen.

Om een antwoord te kunnen formuleren, zullen bij de analyse van het Nederlands dezelfde denkstappen gemaakt worden als Cinque doet in zijn theorie. Dat betekent dat eerst de semantische sequentie van de Nederlandse adjectieven wordt bepaald. Als het Nederlands zich gedraagt zoals Cinque claimt, zou die er als volgt uit moeten zien: ‘*Restrictief – Non-restrictief – Nomen – Restrictief*’. Mocht die sequentie gevonden worden, dan wordt daarna gekeken of het plausibel is dat de pre- en postnominale restrictieve adjectieven dezelfde syntactische bron hebben.

De onderzoeksvragen zijn als volgt geformuleerd:

- Hoofdvraag: In hoeverre komen de voorspellingen die Cinque (2010) doet voor Germaanse adjectieven overeen met het Nederlandse adjectivale patroon?
- Deelvraag 1: Hoe ziet de semantische sequentie van Nederlandse adjectieven eruit en komt die overeen met het patroon van Cinque (2010)?
- Deelvraag 2: In hoeverre is het plausibel dat de pre- en postnominale adjectieven met een restrictieve interpretatie dezelfde syntactische bron hebben?

De belangrijkste bron binnen dit onderzoek is Broekhuis (2013), die in het volgende hoofdstuk behandeld wordt. Vervolgens worden de verschillen tussen de theorieën van Cinque en Broekhuis in hoofdstuk 5 op een rij gezet. Hoofdstukken 6 en 7 analyseren de gevonden verschillen en overeenkomsten en beantwoorden de twee deelvragen. In het laatste hoofdstuk wordt de hoofdvraag beantwoord.

4. Het Nederlandse adjectivale patroon volgens Broekhuis (2013)

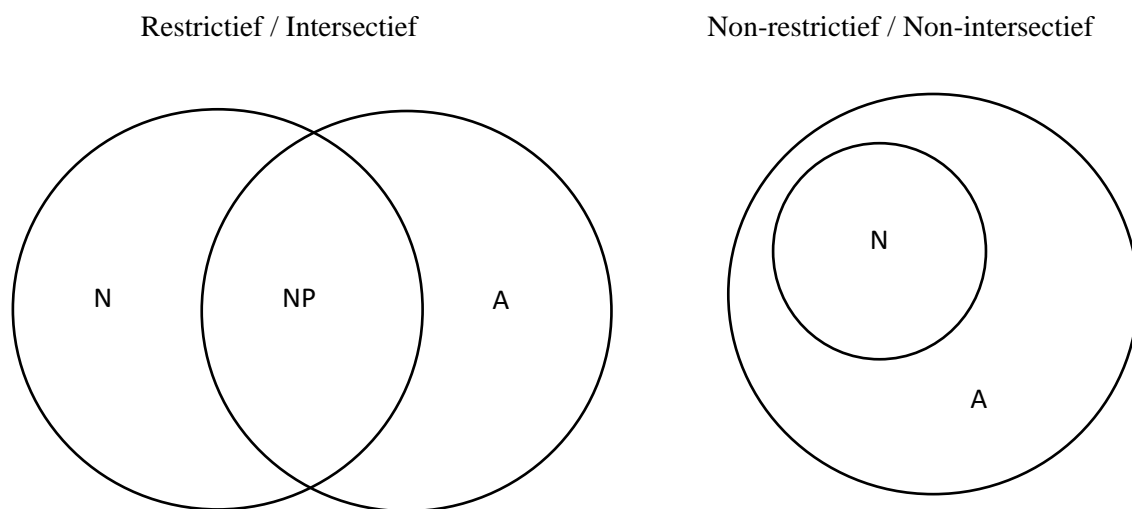
In dit hoofdstuk kijken we eerst, in paragraaf 4.1, naar Broekhuis' definities van attributieve en predicatieve adjectieven. Daarna komt in paragraaf 4.2 het preminale adjectivale patroon aan bod en in paragraaf 4.3 het postnominale⁷.

4.1. Definities van attributieve en predicatieve adjectieven

Broekhuis noemt alle Nederlandse preminale adjectieven attributief en de postnominale predicatief. Over het semantisch verschil tussen de twee groepen zegt hij het volgende:

An attributive adjective normally enters into an intersection relation with the modified noun, giving rise to a so-called restrictive interpretation, whereas a predicative construction instead enters into an inclusion relation with the noun phrase it is predicated of. (Broekhuis, 2013: 20)

Hij zegt dus dat een attributief adjectief de referentie van de gehele NP beperkt tot die individuen die zowel door het nomen als door het adjectief aangeduid worden, terwijl predicatieve adjectieven een eigenschap geven aan alle individuen waar het nomen naar verwijst. Figuur 3 illustreert het verschil (Broekhuis, 2013: 21).

Figuur 3: (Non-)restrictief en (non-)intersectief gebruik van adjectieven.

⁷ Wanneer er in de rest van het onderzoek gesproken wordt van 'Broekhuis' en 'Cinque', dan wordt Broekhuis (2013) en Cinque (2010) bedoeld. Om verwarring te voorkomen, wordt er bij een citaat of een paginanummer wel de volledige verwijzing gebruikt.

4.2. Het Nederlandse prenominale patroon

Volgens de definitie die Broekhuis (2013: 6) geeft van attributieve adjectieven krijgen ze in de regel een restrictieve interpretatie. Daar kan een uitzondering op gemaakt worden door een bijzondere intonatie te gebruiken. Nadruk op het adjectief geeft het een restrictieve betekenis⁸ en als die nadruk achterwege blijft, krijgt het een non-restrictieve betekenis. De zinnen in (14) zijn hiervan een voorbeeld. In (15a) is slechts een deel van de soldaten dapper, terwijl ze dat in (14b) allemaal zijn (Broekhuis, 2013: 22).

- (14) a De DAPpere soldaten VOCHten tot het einde. *Restrictief*
b De dappere soldaten VOCHten tot het einde. *Non-restrictief*

Hoewel Broekhuis het niet bespreekt, geldt dit ook voor de tegenstelling intersectief-non-intersectief. In (15) zien we dat de attributieve adjectieven beide betekenissen kunnen hebben.

- (15) a Olga is een *mooie* danseres.
b ‘Olga is een danseres die mooi is om te zien.’ *Intersectief*
c ‘Olga is een danseres die mooi danst.’ *Non-intersectief*

Beide interpretaties kunnen ook samen in één zin gebruikt worden en in dat geval is er een vaste volgorde: de restrictieve en intersectieve adjectieven staan altijd voor de non-restrictieve en non-intersectieve. Zinnen (16a) en (17a) zijn acceptabel, maar (16b) en (17b) niet.

- (16) a De DAPpere dappere soldaten vechten tot het einde. *Res – NonRes*
‘Het deel van de dappere soldaten dat echt dapper is, vecht tot het einde.’
b *De dappere DAPpere soldaten vechten tot het einde. **NonRes - Res*
- (17) a Olga is een MOOIE mooie danseres. *Intersec – NonIntersec*
‘Olga is mooi om te zien en danst mooi.’
b *Olga is een mooie MOOIE danseres. **Non-intersec – Intersec*

Wanneer er meerdere Nederlandse adjectieven met een non-restrictieve interpretatie gebruikt worden, dan staan die onderling in een vaste volgorde, zoals Sproat en Shih (1988) zeggen dat

⁸ Naast de constructie waarin adjectieven door intonatie restrictief worden, noemt Broekhuis (2013: 21-26) nog drie situaties waarin attributieve adjectieven non-restrictief zijn, namelijk wanneer het gaat om singleton-sets (de *hoge* Domtoren), als er een bijzondere context is die dwingt tot een non-restrictieve interpretatie (‘onze *welingelichte* adviseurs zijn u graag van dienst’) en wanneer het adjectief inherent deel uitmaakt van het nomen (‘de *Middellandse Zee*’).

bij directe adjectieven het geval is. In (18) is alleen (18a) acceptabel, omdat het meest absolute adjectief het dichtst bij het nomen staat en het meest relatieve adjectief het verst weg.

(18)	a	mooie, grote, Chinese vazen.	d	*grote, Chinese, mooie vazen.
	b	*mooie, Chinese, grote vazen.	e	*Chinese mooie grote vazen.
	c	*grote, mooie, Chinese vazen.	f	*Chinese grote mooie vazen.

4.3. Het Nederlandse postnominale patroon

Nederlandse postnominale adjectieven zijn volgens Broekhuis altijd predicatief en ze kunnen op drie manieren gebruikt worden: complementair, supplementair en als appositie (Broekhuis, 2013: 6-10 en 329-387). In (19) en (20) staan voorbeelden van de eerste twee gebruikswijzen. Uit (19b) en (20b) blijkt dat deze adjectieven onderdeel zijn van de VP, omdat ze samen met het werkwoord op de positie voor het finiete werkwoord kunnen staan⁹. In zinnen (19c) en (20c) zien we het verschil tussen de twee typen: complementaire adjectieven zijn als complement van het werkwoord niet weglaatbaar en supplementaire adjectieven zijn dat wel, wat erop wijst dat het adjuncten zijn¹⁰ (Broekhuis, 2013: 361).

(19)	a	dat de mannen <i>aardig</i> zijn ¹¹ .	<i>Complementair</i>
	b	<i>Aardig zijn</i> , zullen de mannen niet.	<i>Onderdeel van de VP</i>
	c	dat de mannen *(<i>aardig</i>) zijn.	<i>Niet weglaatbaar</i>
(20)	a	dat de mannen <i>dronken</i> hun hemden strijken.	<i>Supplementair</i>
	b	<i>Dronken strijken</i> , zullen de mannen niet.	<i>Onderdeel van de VP</i>
	c	dat de mannen (<i>dronken</i>) hun hemden strijken.	<i>Weglaatbaar</i>

Zowel de complementaire als de supplementaire adjectieven hebben een non-restrictieve betekenis (Broekhuis, 2013: 24). De adjectieven ‘aardig’ en ‘dronken’ in (19) en (20) geven een eigenschap aan de gehele groep mannen en niet een deel daarvan.

In (21) staat een voorbeeld van een appositie. Net als supplementaire adjectieven zijn apposities weglaatbaar, maar er zijn ook verschillen. Ten eerste zijn apposities geen onderdeel van de VP,

⁹ Dit is de constituententest: door elementen te topicaliseren kun je testen of het om één constituent gaat. Het Nederlands is immers een verb-second-taal en staat slechts één constituent voor het finiete werkwoord toe.

¹⁰ Een kenmerk van adjuncten is dat ze vrijelijk kunnen aanhechten.

¹¹ Als voorbeeld van een complementair adjectief wordt hier een constructie met een koppelwerkwoord gegeven (‘De mannen zijn *aardig*’), maar er zijn nog twee complementaire constructies mogelijk: de resultatieve constructie (‘Jan loopt het gras *plat*’) en de vinden-constructie (‘Jan vindt/acht Marie *aardig*’) (Broekhuis, 2013: 6-8 en 329-360).

maar van de NP, zoals te zien is in zin (21b), waar de appositie samen met het nomen getopicaliseerd is. Ten tweede is de intonatie anders. De apposities worden meestal voorafgegaan en gevolgd door een pauze in het ritme. Er is dan sprake van een zogenaamde ‘kommalezing’. De derde eigenschap van apposities is dat de inhoud van het adjectief gezien moet worden als iets dat er ‘tussen haakjes’ bij wordt verteld. Het is een aanvulling of verduidelijking van de rest van de zin¹².

- (21) a dat de mannen, *kwaad*, een boze brief schreven. *Appositie*
 b *De mannen, kwaad*, schreven een boze brief. *Onderdeel van de NP*
 c dat de mannen (*,kwaad,*) een boze brief schrijven. *Weglaatbaar*

De apposities in (21) hebben net als de complementaire en supplementaire adjectieven een non-restrictieve betekenis. Het is in dit voorbeeld immers niet mogelijk dat slechts een deel van de mannen kwaad zijn. Ze zijn het allemaal.

Niet alle apposities hebben echter een inclusieve¹³ betekenis. Apposities kunnen ook zonder kommalezing gebruikt worden en in die gevallen is de interpretatie restrictief (Broekhuis, 2013: 383-385). Zinnen (22a) en (22b) hebben de intonatie van een kommalezing en zijn daardoor non-restrictief. Zinnen (22a’) en (22b’) daarentegen krijgen zonder de kommalezing een restrictieve interpretatie.

- (22) a Studenten, geschikt voor deze baan, zijn uitgenodigd. *Kommalezing*
 ‘Alle studenten zijn uitgenodigd’ *Inclusief*
 a’ Studenten geschikt voor deze baan, zijn uitgenodigd. *Geen kommalezing*
 ‘Alleen de studenten die geschikt zijn, zijn uitgenodigd.’ *Restrictief*
 b Kinderen, moe van het lopen, gaan naar huis. *Kommalezing*
 ‘Alle kinderen zijn moe en gaan naar huis.’ *Inclusief*
 b’ Kinderen moe van het lopen, gaan naar huis. *Geen kommalezing*
 ‘Alleen de kinderen die moe zijn, gaan naar huis.’ *Restrictief*

De appositie zonder kommalezing, dus de restrictieve variant, komt niet vaak voor en lijkt alleen mogelijk als de appositie ‘zwaar’ genoeg is, bijvoorbeeld door de toevoeging van een complement. De postnominale adjectieven in (23) kunnen niet zonder hun complement.

¹² Verderop zullen we zien dat de kommalezing en de tussen-haakjes-interpretatie alleen geldt voor uitbreidende apposities en niet voor beperkende apposities.

¹³ De term ‘inclusief’ wordt in dit onderzoek als synoniem voor ‘non-restrictief’ gebruikt.

- (23) a *Studenten geschikt, worden uitgenodigd.
 b *Kinderen moe, gaan naar huis.

Het is niet vreemd dat er inclusieve en restrictieve apposities zijn. Het zijn predicaten van gereduceerde relatieve bijzinnen en ook die kunnen inclusief en restrictief zijn. Dat noemen we respectievelijk uitbreidende en beperkende relatieve bijzinnen. Zoals in (24) te zien is, werkt het verband tussen de kommalezing en de interpretatie bij relatieve bijzinnen hetzelfde als bij de apposities.

(24)	a	Kinderen, die moe zijn van het lopen, gaan naar huis.	<i>Kommalezing</i>
		‘Alle kinderen zijn moe en gaan naar huis.’	<i>Inclusief</i>
	b	Kinderen die moe zijn van het lopen, gaan naar huis.	<i>Geen komma</i>
		‘Alleen de kinderen die moe zijn, gaan naar huis.’	<i>Restrictief</i>

Samenvattend zegt Broekhuis dat de Nederlandse postnominale adjectieven non-restrictief zijn als ze complementair, supplementair of als uitbreidende appositie gebruikt worden. Restrictief zijn alleen de beperkende apposities.

4.4. Broekhuis over de syntaxis van attributieve adjectieven en apposities

Broekhuis (2013: 378-385) behandelt de hypothese dat apposities dezelfde syntactische bron hebben als attributieve adjectieven. Hij draagt een aantal argumenten aan om die hypothese te weerleggen: de grootte van de twee typen is anders, attributieve adjectieven dragen inflectie en apposities niet, attributieve adjectieven kunnen pronomina of eigen namen niet modifieren en apposities wel en er zijn op detailniveau toch semantische verschillen. Deze bezwaren komen aan bod in de analyse in hoofdstuk 7.

5. Cinque (2010) en Broekhuis (2013) vergeleken

Om in hoofdstuk 6 en 7 de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden, worden in dit hoofdstuk de verschillen en overeenkomsten tussen Cinque en Broekhuis kort op een rij gezet.

Cinque maakt onderscheid tussen directe en indirecte adjectieven. Directe adjectieven zijn prenominaal, staan in projecties in het functionele domein van de NP en hebben een non-restrictieve interpretatie. Indirecte adjectieven zijn predicaten van gereduceerde relatieve bijzinnen buiten de NP, maar binnen de DP, zijn pre- of postnominaal en hebben een restrictieve interpretatie.

Broekhuis noemt alle prenominale adjectieven attributief, maar hij zegt erbij dat ze zowel een restrictieve als een inclusieve interpretatie kunnen hebben. Alle postnominale adjectieven zijn predicatief en hebben een inclusieve betekenis. Uitzondering daarop zijn de beperkende apposities met een restrictieve betekenis. Figuren 4 en 5 laten beide analyses schematisch zien.

Analyse	Cinque (2010)			
Term	Indirect	Direct	Nomen	Indirect
Semantiek	Restrictief	Inclusief		Restrictief

Figuur 4: Germaanse adjectieven volgens Cinque (2010)

Analyse	Broekhuis (2013)				
Term	Attributief		Nomen	Predicatief	
				Bep. Apposities	Uitbr. Apposities Complementaire Supplementaire
Semantiek	Restrictief	Inclusief		Restrictief	Inclusief

Figuur 5: Nederlandse adjectieven volgens Broekhuis (2013)

Prenominaal blijken de analyses van de semantiek hetzelfde te zijn. Beiden zien restrictieve en inclusieve adjectieven en ze staan ook bij beiden in die volgorde. Broekhuis analyseert de postnominale adjectieven echter anders dan Cinque doet. Alleen de semantiek van de beperkende apposities komt overeen met de analyse van Cinque. De complementaire en supplementaire adjectieven en de uitbreidende apposities hebben een andere interpretatie. Dat kan een probleem zijn voor de analyse van Cinque, omdat de overeenkomende semantiek van postnominale adjectieven en restrictieve prenominale adjectieven zijn reden is om aan te nemen dat het om één syntactische groep gaat, de indirecte.

6. Analyse: Het semantische patroon van het Nederlandse adjectief

In hoofdstuk 6 zullen we zien dat het semantische patroon van het Nederlandse adjectief wel degelijk overeenkomt met het Germaanse patroon in de theorie van Cinque (*Restrictief – Non-restrictief – Nomen – Restrictief*), omdat de postnominale non-restrictieve adjectieven buiten de DP blijken te staan en dus niets zeggen over de DP-interne adjectiefsequentie. In paragraaf 6.1 komen de complementaire en supplementaire adjectieven aan bod en in paragraaf 6.2 de uitbreidende apposities, zodat in paragraaf 6.3 deelvraag 1 beantwoord kan worden.

6.1. Complementaire en supplementaire adjectieven zijn geen onderdeel van de NP

Als Cinque spreekt over ‘de’ postnominale adjectieven, dan heeft hij het over adjectieven die een plaats hebben binnen de DP en niet over de adjectieven daarbuiten. Die afbakening maakt hij bijna nergens expliciet. Alleen in de introductie schrijft hij dat zijn nieuwe werk (dus: Cinque, 2010) voortbordurt op Cinque (1990a en 1993), waarin hij “*the DP-internal word-order difference between Romance and Germanic*” onderzocht. Deze afbakening had een prominentere plaats in zijn werk verdiend, maar is niet afwezig. Ook in 2010 gaat het Cinque alleen om de DP-interne adjectiefsequentie.

Zoals we in hoofdstuk 5 al hebben gezien, staan de complementaire en supplementaire adjectieven niet in de DP, maar als complement en adjunct in de VP¹⁴. De zinnen (19b) en (20b), hier herhaald in (25), illustreren dat. De twee adjectieven vormen een constituent met het werkwoord.

- (25) a *Aardig zijn*, zullen de mannen niet. *Complementair, VP*
 b *Dronken strijken*, zullen de mannen niet. *Supplementair, VP*

Omdat deze adjectieven buiten de DP staan, is er geen reden om aan te nemen dat de Nederlandse sequentie van DP-interne adjectieven anders is dan Cinque aangeeft.

6.2. Uitbreidende apposities zijn geen onderdeel van de matrixzin

Voor de uitbreidende apposities geldt hetzelfde als voor de complementaire en supplementaire adjectieven. Ze vallen buiten de theorie van Cinque, omdat ze geen positie binnen de DP hebben.

Heringa (2011: 5) maakt in zijn proefschrift over apposities onderscheid tussen restrictieve ‘*close appositions*’ en non-restrictieve ‘*loose appositions*’. Dat zijn de twee apposities die in dit onderzoek beperkend en uitbreidend genoemd worden. Volgens Heringa zijn de twee apposities niet twee varianten op dezelfde onderliggende structuur, maar hebben ze een verschillende semantiek en syntaxis.

¹⁴ Complementaire en supplementaire adjectieven zijn adjectieven, omdat ze een eigenschap geven aan een nomen en modificeerbaar zijn (*‘heel’ aardig/dronken*) (Broekhuis 2013: 464-465). Toch lijkt het gebruik ook bijwoordelijk. De adjectieven in (25), *‘aardig’* en *‘dronken’*, zeggen iets over de mannen, maar ook over het *‘zijn’* en *‘strijken’*.

De uitbreidende appositie hoort volgens Heringa semantisch en syntactisch gezien niet bij de matrixzin. De betekenis wordt los van de matrixzin geïnterpreteerd en fungeert als een terzijde bij de hoofdboodschap. Verbanden tussen elementen in de appositie en de matrixzin lijken meer op relaties over zinsgrenzen heen dan op relaties binnen de zin (Heringa 2011: 237-238). Een voorbeeld dat Heringa (2011: 238) daarvan geeft, is herhaald in (26).

- (26) a * Jan_i ontmoette Jan_i's vrouw voor het eerst op een taalkundige conferentie.
b Jan_i ontmoette Marie voor het eerst op een taalkundige conferentie. Marie is nu Jan_i's vrouw.
c Jan_i ontmoette Marie, nu Jan_i's vrouw, voor het eerst op een taalkundige conferentie.

Zin (26a) is onacceptabel, omdat je niet twee keer binnen één zin met een eigen naam kunt verwijzen naar dezelfde persoon. De tweede keer zou dat een pronomen moeten zijn, in dit geval 'zijn'. Als er een vervolgzin van gemaakt wordt, zoals in (26b), is het wel mogelijk om twee keer met een eigen naam te verwijzen. In de appositie in (26c) 'nu Jan's vrouw' blijkt het acceptabel te zijn om een tweede eigen naam te gebruiken. Daaruit volgt dat dit zinsdeel niet beschouwd wordt als onderdeel van de matrixzin.

Alleen voor de uitbreidende appositie geldt dat die niet bij de matrixzin hoort. De beperkende appositie is onderdeel van de DP in de matrixzin en is daarom in de ogen van Heringa (2011) niet eens een echte appositie.

6.3. Deelvraag 1: Het semantische patroon van het Nederlandse adjectief

Broekhuis noemt de prenominaal adjectieven weliswaar allemaal attributief, maar hij geeft ze dezelfde semantische sequentie als de indirecte en directe adjectieven van Cinque hebben: 'Restrictief – Non-restrictief'. Postnominaal komen zowel restrictieve als non-restrictieve adjectieven voor, maar degene die in de DP staan, zijn allemaal restrictief. De eerste deelvraag kan nu beantwoord worden.

Deelvraag 1: Hoe ziet de semantische sequentie van Nederlandse adjectieven eruit en komt die overeen met het patroon van Cinque (2010)?

Antwoord: Het semantische patroon van de Nederlandse adjectieven is 'Restrictief – Non-restrictief – Nomen – Restrictief' en dat komt overeen met de analyse van Cinque (2010).

7. Analyse: De gemeenschappelijke syntaxis van restrictieve adjectieven

In paragraaf 4.4 worden de argumenten genoemd die Broekhuis aanvoert tegen een uniforme analyse van de syntaxis van pre- en postnominale restrictieve adjectieven. In dit hoofdstuk worden ze geanalyseerd en de meeste kunnen worden ontkracht. Aan het eind van dit hoofdstuk wordt de tweede deelvraag beantwoord.

7.1. Verschillende restricties op het gebruik

Op het gebruik van prenominale restrictieve adjectieven en beperkende apposities zijn niet dezelfde restricties van toepassing. De appositie kan alleen ingezet worden als de constituent zwaar genoeg is, bijvoorbeeld dankzij het dragen van een complement (Broekhuis, 2013: 378). Zin (27a), met een prenominaal adjectief, is acceptabel, maar zin (27b), met een postnominale appositie, is dat niet. Wanneer aan die appositie een complement wordt toegevoegd, zoals in (27c), wordt de zin wel weer correct.

- (27) a *Geschikte* taalkundeboeken zijn schaars.
 b *Taalkundeboeken *geschikt*, zijn schaars.
 c Taalkundeboeken *geschikt voor eerstejaars*, zijn schaars.

Waarom de zwaarte van de appositie een rol speelt, is vooralsnog onduidelijk. Dit verschil met het prenominale adjectief zou kunnen wijzen op een verschillende syntaxis. Om die conclusie te kunnen trekken, zouden we meer moeten begrijpen van de restricties op het gebruik van de beperkende appositie.

7.2. Inflectie

Broekhuis (2013: 11-13 en 265-280) ziet dat prenominale adjectieven inflectie vertonen en postnominale niet. Om die reden noemt hij inflectie een typisch kenmerk van attributieve adjectieven. Het zou een syntactisch verschil zijn tussen attributieve en predicatieve adjectieven. Als Broekhuis gelijk heeft, dan is het onwaarschijnlijk dat er prenominale en postnominale adjectieven zijn die dezelfde syntactische bron hebben, zoals Cinque claimt.

Toch is de gevolgtrekking van Broekhuis niet juist. Het feit dat inflectie alleen prenominaal voorkomt en niet postnominaal, wil niet zeggen dat predicatieve adjectieven per definitie geen inflectie kunnen dragen. Als het inflectioneel systeem zo is ingericht dat er alleen prenominaal

gemarkeerd wordt, dan missen postnominale adjectieven hun inflectie niet omdat ze predicatief zijn, maar omdat ze postnominaal zijn.

Er zijn verschillende redenen om aan te nemen dat die laatste stelling juist is. Ten eerste blijken predicatieve adjectieven wel degelijk in staat om een suffix te dragen, bijvoorbeeld bij een vergrotende of overtreffende trap ('Jan is *grot-er/het groot-st*'). Er is dus geen algemene morfologische eigenschap van predicatieve adjectieven die markeringen blokkeert. Een tweede aanwijzing komt uit tijden waarin attributieve adjectieven nog postnominaal gebruikt konden worden¹⁵. Middelnederlandse attributieve adjectieven blijken prenominaal inflectie te dragen, maar postnominaal niet (Broekhuis, 2013: 281).

- (28) a De almachtig-e God
b God almachtig-Ø

Het derde bewijs voor de stelling dat inflectie geen attributief, maar een prenominaal verschijnsel is, komt van Menuzzi (1994), die onderzoek doet naar niet-uniforme adjectivale inflectiesystemen¹⁶. Hij behandelt onder andere het Nederlands. Een voorbeeld van zijn onderwerp is de onverwachte inflectie van 'een *groot* man' (i.p.v. 'een *grote* man'). Hij komt tot de conclusie dat het wel of niet dragen van het adjectivale suffix afhankelijk is van welk c-commanderend hoofd het dichtst bij het adjectief staat. Voor sommige adjectivale posities is dat de determineerder en voor andere het nomen. Omdat die twee niet dezelfde kenmerken dragen, kan het gebeuren dat het adjectief '*groot/grote*' op een door de determineerder ge-c-commandeerde positie geen inflectie krijgt en op een door het nomen ge-c-commandeerde positie wel¹⁷. Voor dit onderzoek is van belang dat duidelijk wordt waarom postnominale adjectieven geen inflectie krijgen. Ze staan als predicat van een relatieve bijzin buiten de NP

¹⁵ In het Middelnederlands (1250-1500) is het gebruik van postnominale attributieve adjectieven niet ongewoon. Ook daarna komt deze constructie nog voor, maar dan vooral bij dichters en ten behoeve van rijm en metrum (Van de Horst, 2008).

¹⁶ Een taal heeft een niet-uniform inflectiesysteem als de verschillende hoofden die om adjectieflectie vragen dat doen op basis van verschillende eigenschappen. Verderop wordt het (kort) uitgelegd. Zie ook noot 19.

¹⁷ Adjectieven krijgen een suffix als tenminste één van de drie volgende kenmerken aanwezig is: 1. [-Nt] op nomina, 2. [+PL] op nomina of determineerders, 3. [+Def] op determineerders (Menuzzi, 1994: 133-134). 'Een *groot* man' krijgt geen suffix, omdat het adjectief in dit geval op een positie staat die ge-c-commandeerd wordt door de determineerder en niet door het nomen. Op die determineerder is het suffix-vragende kenmerk [-Nt] niet aanwezig. De kenmerken die wel aanwezig zijn ([-PL] en [-Def]) vragen ook geen suffix, waardoor de uitkomst is dat er geen suffix wordt gebruikt. Bij 'een *grote* man' staat het adjectief op een andere positie. Het heeft ook een andere semantiek. Die positie wordt wel ge-c-commandeerd door het nomen met een suffix tot gevolg.

en dus niet op een positie die door de determineerder of het nomen dusdanig wordt beïnvloed dat er inflectie wordt uitgedeeld¹⁸.

Inflectie is een prenominaal verschijnsel. Het feit dat postnominale adjectieven, die in het moderne Nederlands altijd predicatief zijn, geen inflectie dragen en alle prenominale adjectieven wel, wil niet zeggen dat er prenominaal geen predicatieve adjectieven kunnen zijn.

7.3. Het modifieren van pronomina en eigen namen

Een verschil tussen attributieve adjectieven en apposities is volgens Broekhuis (2013: 381) het vermogen om pronomina en eigen namen te kunnen modifieren. Apposities kunnen dat wel (29a en 29b) en attributieve adjectieven kunnen het niet (29a' en 29b'). Broekhuis gebruikt de onderstaande voorbeelden om zijn stelling te onderbouwen.

(29)	a	Hij/Jan, bang voor de regen, nam een paraplu mee.	<i>Appositie</i>
	a'	*Bange hij/Jan nam een paraplu mee.	<i>Attributief</i>
	b	Zij/Marie, tevreden over het resultaat, gaf de student een tien.	<i>Appositie</i>
	b'	*Tevreden zij/Marie gaf de student een tien.	<i>Attributief</i>

In beide door Broekhuis aangedragen voorbeelden is er echter sprake van uitbreidende apposities: de adjectieven zijn predicaten van gereduceerde uitbreidende relatieve bijzinnen. Dat zijn de apposities met een non-restrictieve betekenis, waarvan Heringa (2011) zegt dat ze niet bij de matrixzin horen. Om die reden is het niet verwonderlijk dat ze samen met pronomina en eigen namen gebruikt kunnen worden.

Broekhuis geeft geen voorbeelden met beperkende apposities, die vanwege hun restrictieve interpretatie het meest relevant zijn voor dit onderzoek. In (30) staan zinnen met beperkende apposities.

(30)	a	*Jan en Marie bang voor de regen, namen een paraplu mee.	<i>Bep. Appositie</i>
	a'	*Bange Jan en Marie namen een paraplu mee.	<i>Attributief</i>

¹⁸ In Romaanse talen zijn postnominale adjectieven wel degelijk onderhevig aan inflectie. Dat kan gezien worden als een bewijs voor de N(P)-raising-analyse. De adjectieven ontvangen hun inflectie wanneer ze in de dieptestructuur nog prenominaal zijn en als ze uiteindelijk op de postnominale positie terecht komen, dragen ze die inflectie nog. Die analyse maakt het Middelnederlandse postnominale attributieve adjectief interessant, omdat dat geen inflectie draagt. Wil dat zeggen dat de postnominale positie van dat adjectief niet het resultaat is van N(P)-raising? Dit zou onderwerp kunnen zijn van vervolgonderzoek.

Het is echter niet duidelijk waarom Broekhuis de two-set-interpretatie van (32a) niet acceptabel vindt. Het is weliswaar semantisch gezien logischer om een verband te leggen tussen ‘oud’ en ‘goedkoop’ en ze daarom als één groep te zien, maar er is geen syntactische reden om de ‘two-set’ interpretatie uit te sluiten. Ook uit dit voorbeeld blijkt geen semantisch verschil tussen attributieve adjectieven en apposities.

7.5. Deelvraag 2: De uniforme syntactische analyse van restrictieve adjectieven

Broekhuis noemt een aantal argumenten tegen een uniforme syntactische analyse van restrictieve pre- en postnominale adjectieven. Sommige daarvan zijn geheel weerlegd en andere blijken alleen te gelden voor uitbreidende apposities. Er is geen bewijs gevonden voor de stelling dat beperkende apposities en prenominale restrictieve adjectieven een verschillende syntactische bron hebben.

Alleen de inzetbaarheid van de beperkende appositie is anders dan het prenominale adjectief. De restricties op het gebruik van de beperkende appositie verdienen nader onderzoek. In het Engels en Duits is een beperkende appositie eerder acceptabel dan in het Nederlands en het is interessant om te weten waar dat aan ligt.

Deelvraag 2: In hoeverre is het plausibel dat de pre- en postnominale adjectieven met een restrictieve interpretatie dezelfde syntactische bron hebben?

Antwoord: In het Nederlands vinden we geen syntactisch argument om een uniforme analyse van pre- en postnominale restrictieve adjectieven te ontkennen. De analyse is daarom plausibel.

8. Conclusie

Na de vaststelling dat de complementaire en supplementaire adjectieven niet in de DP staan en de uitbreidende apposities niet bij de matrixzin horen, kunnen we concluderen dat het semantische pastroon van het Nederlandse adjectief inderdaad is zoals Cinque (2010) claimt dat voor alle Germaanse talen het geval is. Daarnaast is er geen syntactische reden gevonden

om de uniforme analyse van pre- en postnominale restrictieve adjectieven te ontcrachten. Op basis daarvan kunnen we nu de hoofdvraag beantwoorden.

De onderzoeksvraag: In hoeverre komen de voorspellingen die Cinque (2010) doet voor Germaanse adjectieven overeen met het Nederlandse adjectivale patroon?

Antwoord: Het Nederlandse adjectivale patroon komt overeen met de voorspellingen die Cinque (2010) doet voor Germaanse adjectieven.

De enige kanttekening is dat de restricties op het gebruik van de beperkende apposities niet hetzelfde zijn als die op prenominale restrictieve adjectieven. De appositie is minder snel acceptabel dan het prenominale adjectief. De restricties hebben te maken met de zwaarte van de constituent, maar hoe ze er precies uitzien, zou in vervolgonderzoek beter bekeken moeten worden.

Voor Broekhuis betekent deze conclusie dat hij toch zou kunnen overwegen om de attributieve adjectieven onder te verdelen in twee syntactische groepen: restrictieve die een predicatieve bron hebben en non-restrictieve die ‘zuiver’ attributief blijven. Ook als hij het hier niet mee eens blijft zijn, dan kan in ieder geval zijn definitie van het attributieve adjectief verbeterd worden. Volgens de huidige definitie is het onderscheidende kenmerk van attributieve adjectieven dat ze restrictief zijn, maar dat rijmt niet met zijn analyse, waarin hij het attributieve adjectief zowel de een restrictieve als een non-restrictieve interpretatie geeft.

Een punt van kritiek op Cinque (2010) komt van Sleeman, Van de Velde en Perridon (2014). Zij onderkennen weliswaar dat de theorie dankzij een dubbele NP-raising langs directe en indirecte adjectieven het juiste oppervlaktepatroon voorspelt, maar missen de trigger voor die bewegingen. Waarom beweegt het Romaanse nomen langs een deel van de directe adjectieven en het Germaanse niet? Waarom is de beweging van het Germaanse nomen langs de indirecte adjectieven optioneel en voor Romaanse nomina verplicht? Cinque constateert het wel, maar behandelt niet waarom het zo is.

Het Nederlands ontcracht de theorie van Cinque niet, maar dat betekent niet automatisch dat zij daarom juist is. De uniforme syntaxis van restrictieve adjectieven is alleen gebaseerd op een uniforme semantiek en dat is een smalle basis. Er zijn immers meer groepen adjectieven met

een overeenkomende semantiek en die hebben niet altijd dezelfde syntactische bron. De belangrijkste reden voor het overeind blijven van de theorie van Cinque blijft daarom dat zij de juiste voorspellingen doet voor de DP-interne oppervlaktesequenties van de Romaanse en Germaanse adjectieven en het Nederlands is daar geen uitzondering op, in ieder geval vooralsnog niet.

9. Bibliografie

Broekhuis, H. (2013). *Syntax of Dutch: Adjectives and adjective phrases*. Amsterdam University Press.

Cinque, G. (1993). On the evidence for partial N-movement in the Romance DP. In *Working Papers in Linguistics*, 3.2, 21-40.

Cinque, G. (2010). *The syntax of adjectives: A comparative study (Vol. 57)*. MIT press.

Heringa, H. (2011). *Appositional constructions*. Netherlands Graduate School of Linguistics.

Menuzzi, S. (1994). Adjectival positions inside DP. *Linguistics in the Netherlands*, 11(1), 127-138.

Sproat, R., & Shih, C. (1988). Prenominal adjectival ordering in English and Mandarin. *Proceedings of NELS*, Vol. 18, No. 2, 465-489.

Sleeman, P., Van de Velde, F., & Perridon, H. (Eds.). (2014). *Adjectives in Germanic and Romance (Vol. 212)*. John Benjamins Publishing Company.

Van der Horst, J. (2008). *Geschiedenis van de Nederlandse syntaxis*. Universitaire Pers Leuven.